

**ТУРИСТИЧНІ КЛАСТЕРИ В УКРАЇНІ ЯК УМОВА СТІЙКОГО РОЗВИТКУ
СФЕРИ ТУРИЗМУ****С.Р. Пасека**

Черкаський національний університет імені Б. Хмельницького, apaseka@ukr.net

Туризм є важливим фактором забезпечення економічного зростання країни загалом та її регіонів зокрема. Експерти відзначають постійне зростання його ролі у структурі глобальної економіки. Він сьогодні характеризується як один з видів економічної діяльності, що стрімко і динамічно розвивається, випереджаючи за темпами зростання доходів нафтовидобуток і автомобілебудування. Ця галузь забезпечує десятку частину світового валового продукту. Феноменальний успіх туризму полягає в тому, що в його основі лежить задоволення постійних людських потреб і потягу до пізнання навколишнього світу. Туризм охоплює широкий діапазон видів діяльності: економічної, соціальної, обслуговуючої, послуги туроператорів і турагентів тощо. Однак сектор туризму залишається одним з найменш досліджених у світовій економіці, а тому вивчення можливостей і досвіду впровадження кластерної моделі організації туристичної діяльності є перспективним і актуальним.

В широкому розумінні туристичну галузь можна визначити як міжгалузевий комплекс, який включає транспортні та туристичні підприємства; підприємства, пов'язані з туризмом (капітальне і дорожнє будівництво, підприємства комунального і готельного господарства, зв'язку та інш.); широку сферу послуг, якими користується турист. А формою економічної інтеграції всіх цих сфер може бути формування туристичних кластерів, які являють собою групи підприємств, фірм, організацій та установ, діяльність яких знаходиться в одній (чи споріднених) сферах бізнесу за економічними інтересами та регіональною ознакою[1]. Перевага і новизна кластерного підходу полягають у тому, що він надає високої значущості мікроекономічній складовій, а також територіальному і соціальному аспектам економічного розвитку. Кластеризація – це процес концентрації за ознакою територіальної близькості підприємств і споріднених сфер економіки. Туристичний кластер можна розглядати як систему інтенсивної виробничо-технологічної та інформаційної взаємодії туристичних підприємств, постачальників базових і додаткових послуг з приводу створення "основного продукту" кластера – туристичного продукту.

Сьогодні кластеризація є тією формою внутрішньої інтеграції та кооперування, що здатна забезпечити як стійкість, так і синергійний ефект протидії тиску глобальної конкуренції з боку монопольних ТНК. Найважливішим показником діяльності кластерів є забезпечення високої конкурентоспроможності їх продукту на ринку, тому кластерний розвиток туристичних дестинацій як окремих регіонів країни є однією з характерних ознак сучасної інноваційної економіки.

Крім того, кластери являють собою таку комбінацію конкуренції та кооперації, коли об'єднання в одних сферах допомагає успішно вести конкурентну боротьбу в інших. З іншого боку кластери – це перспективна форма співпраці влади, бізнесу і громадськості.

Перші спроби використання моделі кластера за ініціативою економіста Вольфганга Прайса (США) здійснені в Україні в 1998 році. У Хмельницькій області створили швейний, агропромисловий і кластер будівельних матеріалів. Тоді акцент у створенні кластерів було зроблено на об'єднання малих і середніх підприємств різних форм власності з метою розвитку в регіоні виробництва високо конкурентної продукції шляхом підключення до кластерів усіх внутрішніх резервів регіону, при сприянні обласної адміністрації, наукових і навчальних закладів, фінансово-банкнських структур. Для розвитку кластерів була створена неурядова громадська організація „Поділля Перший” [2].

Туристичні кластери в Україні почали свій розвиток також з Хмельницького регіону і були зорієнтовані на використання місцевих багатих природних ресурсів, культурну спадщину регіону, порівняно розвинуту інфраструктуру та ініціативу ділових кіл. В цій галузі найкращих результатів досягли туристичний кластер м. Кам'янець–Подільського, а також наймолодший на Поділлі – кластер еко-агротуризму «Оберіг» в м. Грицеве, Шепетівського району, який забезпечує унікальний розвиток жіночого підприємництва, використовуючи високий потенціал рекреаційних та історико-культурних ресурсів своєї території. Члени кластеру працюють над спільними проектами реконструкції та будівництва готелів, закладів харчування, розробкою нових туристичних маршрутів, розвитком сувенірної промисловості, беруть активну участь у створенні «Золотого кільця» туристичних маршрутів Західного регіону України, що об'єднує цікаві історичні і архітектурні пам'ятки в містах Львові, Івано–Франківську, Ужгороді, Чернівцях та Кам'янець–Подільському.

Метою створення кластеру сільського туризму “Оберіг” було формування передумов для відродження сільської громади, “яка б за рахунок ефективного використання власних ресурсів призвела б до відчутного зростання соціально-економічних показників та сприяла розвитку селища”.

На базі Харківського національного економічного університету (кафедра туризму), ВАТ «Харківський регіональний фонд підтримки підприємництва», Белгородського державного університету (кафедра туризму) та Белгородського обласного фонду підтримки малого підприємництва було створено Транскордонний туристичний кластер. Його діяльність поширюється на Золочівський та Гайворонський райони України та прикордонні райони Російської Федерації. Основною метою транскордонного туристичного кластеру стало відродження маршрутів сільського туризму та вшанування історичних пам'яток культури, а в межах Люблінського воєводства та Волинської області був створений Польсько-український транскордонний туристичний кластер, як нова форма міжрегіонального співробітництва[3].

У Чернівцях ще десять років тому уклали Буковинський меморандум, який передбачав створення міжрегіонального кластеру – добровільного об'єднання у мережу регіонів-переможців Всеукраїнського конкурсу «Сім чудес України» у вигляді громадської організації для реалізації комунікативних, інформативних, культурних, екскурсійних, туристичних та інших заходів на безперервній основі, у тому числі створення належної інфраструктури і логістики постійно діючого туру по вказаних об'єктах під назвою Діамантовий вінець Буковини”.

Тоді, у 2007 році, визначили «7 історико-архітектурних чудес України», у 2008 — «7 природних чудес України», у 2010 — «7 чудес України: замки, фортеці, палаци», у 2013 — «7 чудес Києва», у 2016 – «7 чудес України: історичні міста та містечка», де у конкурсі взяли участь ті міста та містечка, що мають значиму історію, які демонструють своє історико-архітектурне обличчя та мають туристичну інфраструктуру для відвідувачів.

Черкащина – одна з центральних областей України, яка володіє величезним ресурсним потенціалом, проте доволі часто стикається з проблемами належного його відтворення. Впродовж усіх років державної незалежності зовнішні та внутрішні фактори призводили до необґрунтованих втрат цього потенціалу як з огляду цілей людського розвитку, так і критеріїв ефективності економіки регіону та держави. Особливо показовими стали втрати відтворення соціально-трудового потенціалу. Створення туристичного кластеру на Черкащині дозволило б об'єднати інтереси дер-

жави, громади і бізнесу, оскільки кластери включають, окрім виробників, також значну кількість різного роду підприємницьких структур, важливих у конкурентній боротьбі, – постачальників нових технологій, додаткових послуг, спеціальних засобів, інфраструктури, ресурсів, також включають урядові установи, університети, центри стандартизації, різноманітні асоціації, які забезпечують спеціалізоване навчання, освіту, інформацію, наукові дослідження, технічну підтримку.

Отже, кластери у всьому світі вважаються ефективним засобом формування національних конкурентних переваг, підвищення ефективності виробництва за рахунок вертикальної та горизонтальної інтеграції як окремих галузей, так і підприємств. Державна кластерна політика має тісно переплітатися і враховувати аспекти регіональної, бюджетної, податкової, інноваційної політик, державні проекти розвитку малого та середнього бізнесу. Туристичні кластери регіонів можуть об'єднати групи, сконцентрованих географічно підприємств, які спільно використовуватимуть спеціалізовану туристичну інфраструктуру, локальні ринки праці та інші функціональні структури господарства.

Список використаних джерел:

1. Мальська М.П. та ін. Економіка туризму: теорія та практика Підручник. — К.: Центр учбової літератури, 2014. — 544 с.
2. Волковська Г. Г., Яновський П. О.. Теоретичні основи кластероутворення: закордонний та вітчизняний досвід – Наукоємні технології, 2013. № 3 (19), С.324.
3. Мікула Н.А. Пастернак О.І. Транскордонні кластери. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: file:///C:/Users/%D0%9F%D0%B0%D1%81%D0%B5%D0%BA%D0%B0/Downloads/regek_2009_2_31.pdf